

Fekete J. József

A nem létező tökéletes keresése

Vasagyi Mária: Cézár

Az utóbbi másfél évtizedben közel fél tucat kötettel lepte meg olvasóit Vasagyi Mária, köztük kisregény, elbeszélés, regény egyaránt olvasható. Ha nem ismerném életútját, miként eddig mindegyik műve, most a legutóbbi könyve kapcsán is fölvetném a kérdést, hol rejtegette páratlan tehetségét évtizedeken keresztül ez a végtelenül szerény szerző. Munkái lehengerlők, akár önéletrajzi, vagyis inkább családi indíttatásúak, akár történelmi fikciók, legutóbbi, *Cézár* című regénye ezek szintézise, tobzódás a történelemben, a művészetben, fantáziában, mindemögött életrajzi vonatkozások pókhálórajzolatával, valamint egy teremtett elbeszélői nyelvvel, amit a szerzőn kívül más nem beszél, de mindenki megért, ha van képzelőereje és nyelvlógikai készsége.

Vasagyi Mária szépirodalmi írásokkal kezdte pályáját, majd a néprajz kedvéért felhagyott a fikcióteremtéssel, dolgozott fordítóként, levéltárosként, töltökezt az archaikus magyar szókinccsel, holt és idegen nyelvekkel, történelemmel, zenei képzettségét gyermekkorából hozta magával, testközelbe került a képzőművészettel, majd, amikor újra írni kezdett, már nagyon nem akart olyan prózát kiadni a keze alól, amit másoknál már olvasott.

Ez korábbi munkái ismeretének hiányában is nyomban kiderül *Cézár* című regényéből, ami voltaképpen néma prózai monológ. Kissé furcsa és ellentmondásos az általam kitalált műfaji elnevezés, de igyekszem megindokolni.

A regény beszélője, pontosabban „némázója” Cezárusz Franciszkszusz Küncsös Bombardusz, a hájszentlőrinci dominikánus klostrom orgonistája, laikus dominikánus testvér, aki megosztott időben létezik. Bő hatszáz éve az ITT-nek nevezett, jelent és jövőt nem ismerő téridőben, ahol megszűnt a nyelvek bábeli zűrzavara, feledésbe taszított a „*pompás latin s a főséges görög meg [...] a malomkő nyikorgású magyar és a bugybori rác*” (35.), az ITT-ben hangok, szavak, mondatok nélkül cserélődnek a gondolatok, és az OTT-ban, ami az élő valóság, és mint olyan, idődimenzióval rendelkezik. A csecsemőkorától dagadtra hizlalt, behemót testű, viszont a herélteket is meghazudtoló szépségű énekhanggal megáldott, apjához hasonlóan ambicionált képzőművészi hajlamú orgonista a testetlenség könnyedségével közlekedik az ITT és az OTT között, akár egyetlen, hosszan elnyúló gondolon belül is pozíciót cserél. A létezésnek ezt a formáját képtelenség olyan írók modorában megjeleníteni, miként azok teszik, akik „*a jelen vizein ringatózva, a MOST és a VOLT dolgain csámcsogva bontanak vitorlát a jövődőnek*” (10.). Az 1490-ben született Cézár, a hányatott sorsú orgonista távolra került a Czoborok családja alapította klostromból, tanulhatott, de behemót teste, érzékeny mivolta a folyamatos megaláztatások célpontjává tették. Akadtak támogatói, tanítói, majd azok is zömmel elmenekültek előle. Mindeközben az 1500-as évek nagy eseményeinek volt tanúja az OTT-ban, reformáció, vallásháborúk, hódítások, a művészetek kibontakozása, egyszóval sok mindené, amiről bőséggel „némázhatott”, gondolatátvitellel beszélhetett az ITT-ben mellé sodródottaknak,

de leginkább a hiány alakjában megképződő Dáriusznak. Ráadásul Cézár az OTT-ban látnoki képességekkel rendelkezett, ami még gyűlöletesebbé tette szerzetestársai előtt. Szókimondása nemkülönben viszályokat szült.

A sohasem-lét (ITT) és az arany Idő (OTT) között Cézár némázása a kapcsolat, és pompás elegyben találkoznak általa az anakronizmus ékkövei, az időugrások, az anyanyelvét veszített Ajtósi Albrecht Dürer botanikája és haláltánc-ábrázolása Kazimir Malevics szuprematizmusával, Branislav Brankov lélegzetelállító rajzainak démonikus vízióival, a kereszties hadjáratok a magyar 1956-tal, a népirtások vezeterei az évezredekkel átfogó tablón, a szépség és elegancia ideje a mocskot és szennyet éltető, dicsőítő korról, Gilgamesz Dzsimi Hendriksszel, Ájszkhülosz, harcosból lett drámaköltő Dusán fia, Milenkó Mile Uzelác Titót kiszolgáló, a göröghöz hasonlóan meghasonlott bóraccal, „mert végtelenek és kifürkészhetetlenek a Nihilben csavargó emlények összefutásának és kapcsolódásának lehetőségei” (107.), a „*Memoria Mundiána szakadatlan hőmpölygésében*” (108.).

Mindezek ellenére a két léttér közt iringáló Cézár joggal veti föl a kérdést: „*Léteztem-e egyáltalán?*” (125.)

A világ moralitását feszegető, óhajtó-tagadó textusban két hosszabb, kinyilatkoztatás-szerű passzus a keresztény egyháznak a kereszties hadjáratok során tanúsított förtelmeiről (84. oldal), illetve a gyilkolás és a népirtás megállíthatatlanul pörgő pokolkerekének gépezetéről (95–96. oldal) szól. Ezek a bekezdések Szentkuthy Miklós hatalmas háborúellenes, és a pénz hatalmával szembemenő nagy tirádáit juttatják eszembe a *Véres Szamár* című regényéből.

Ha már Szentkuthyt említettem, Vasagyi hozzá hasonlóan tobzódik az anakronizmusokban és anatópizmusokban, a különböző történelmi korok jelenségeinek és helyszíneinek azonos színpadon mozgatásában, a kortárs tudományos eredmények narratívába vonásában, és az epika nyelvének a kánonok alóli föloldozásában azzal, hogy Vasagyi nyelvi szabadságigénye vadabb és kérlelhetetlenebb Szentkuthy prózájánál. Vasagyi ugyanis egy teljesen sajátos prózanyelvet kreált, amiben régi magyar kifejezések együtt röpködnek a XXI. század vokabulárával, s tegyük hozzá: saját szókreációival. Mert Vasagyi szívesen talál ki dolgokat, amelyekkel a történelemírás hiátusait tömi be, például a mai Zombor, Baja, Vaskút térségét maga kifundálta toponimiákkal színesíti, miközben a helyszínek, intézmények, a kor eseményei, azok szereplői, akár megnevezetlenül, semmit se veszítenek hitelességükből, sőt felismerhetőbb alakot öltenek.

Az író leleménye a helyesírásnak az ITT követelményeihez alakítása, ahol a némáskodás vagyis a gondolatátvitel az oralitás megfelelője, aminek következtében az idegen szavakat, neveket egyaránt fonetikus átírásban közli – képzelem, miként hadakozott ez ellen a benne élő lektor! –, amivel jelentősen megkönnyítette az olvasó dolgát (csak tudhatott valamit a szerb nyelvet egységesítő Vuk Karadžić!).

Az ITT-ben áradó néma narratíva, az óriásmonológ megszólítottja Dáriusz, a Gyönyörűség, Cézár elérhetetlen szerelme, akinek kiléte még az író szerint is talányos: „*Ki vagy te? Léteztél OTT egyáltalán? Vagy Cézárusz Küncsös Bombardusz rútságától szenvedő hájpocséta, középszerű orgonamester óhajtván keresett másik énje voltál? A legmagasabb rendű szépség? A tökéletes? A nem létező?*” (132.)

(zEtna, Zenta, 2019)